

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER: BİR KAMU POLİTİKASI AKTÖRÜ OLARAK MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI ÖZELİNDE BİR DEĞERLENDİRME¹

Canan Çakır

Gümüşhane Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr.
canancakir@gumushane.edu.tr

Özet

Eğitim bireylerin doğumundan ölümüne kadar davranışlarını etkileyerek toplum içindeki konumlarını belirleyen bilgi birikimi, beceri, iletişim ve anlayışlarını olumlu yönde etkileyen bir araçtır. Kamu politikaları bireylerin, grupların ya da hükümetlerin belirli hedef ve amaçlara ulaşma adına uygulamaya koydukları plan ve projelerdir. Eğitim faaliyetlerinin iyi bir şekilde yürütülmesi için devletler tarafından uygulamaya konulan eğitim politikaları da kamu politikalarının bir parçasıdır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 1980 sonrası kamu politikası aktörlerinden biri olan Milli Eğitim Şuralarının milli eğitim sistemindeki gelişmeleri nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Çalışma milli eğitim şuraları özelinde Türkiye’nin eğitim alanındaki konumuna ve geleceğine ışık tutması açısından önemlidir. 1980 sonrası Milli Eğitim Şuraları incelenirken nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Türkiye’de eğitim politikaları ile ilgili olarak 21 kavram tespit edilmiştir. Milli Eğitim Şurası içinde inceleme konusu yapılan kavramlardan en fazla tartışma konusu yapılanların sırasıyla; öğretmen, mesleki ve teknik eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim, yaygın eğitim, teknoloji kullanımı, özel sektör, zorunlu eğitim, yabancı dil ve Atatürkçülük konularının olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Eğitim Politikası, Milli Eğitim Şuraları

Alan Tanımı: Kamu Politikası

¹ Bu çalışma “Türkiye’de Milli Eğitim Politikalarının Oluşmasında Aktörlerin Rolü” isimli doktora tezinden hazırlanarak üretilmiştir.

EVALUATION OF THE LAST NOW IN THE TURKISH EDUCATION SYSTEM AS A PUBLIC POLICY IN THE NATIONAL EDUCATIONAL SURVEY

Abstract

Education is an instrument that positively influences the accumulation of knowledge, skills, communication and understanding that determine the positions of individuals within their society by influencing their behavior from birth to death. Public policy is the plans and projects that individuals, groups or governments put into practice to achieve specific goals and objectives. Educational policies implemented by governments to ensure that education activities are carried out well are also part of public policies. The aim of this study is to demonstrate how the Milli Eğitim Şuraları, one of the public policy actors in Turkey after 1980, affected the developments in the national education system. The study is particularly important in terms of shedding light on the position and future of Turkey in the field of education. Content analysis was used from the qualitative research methods while the Milli Eğitim Şuraları was examined after 1980. 21 concepts related to educational policies in Turkey have been identified. In the National Education Council, the subjects that constitute the subject of discussion are the ones that constitute the most discussion topics; Teachers, vocational and technical education, pre-school education, primary education, special education, non-formal education, technology use, private sector, compulsory education, foreign language and Atatürkism.

Keywords: *Public Policy, Education Policy, National Education Policy*

JEL Codes: I280

1. GİRİŞ

Eğitim toplumsal bir olgudur. Eğitim, kişilere bir takım kazanımlar sağlamak için yeni davranışlar, yetenekler ve bilgiler kazandırılması amacıyla veya onlara bedeni, duygusal, zihinsel, toplumsal yeteneklerin ve davranışların faydalı doğrultuda geliştirilmesi yönünde yürütülen faaliyetlerin ve yapılan çalışmaların tamamıdır. Eğitim insan davranışlarını geliştirme ve değiştirme yolunda kullanılabilen en etkin yoldur. Toplumlar eğitim faaliyetlerini yürütebilmek için kendi eğitim sistemlerini oluştururlar. Bu sistem içinde akla eğitilecek bireyler ve bunları eğitecek kurumlar gelmektedir. Eğitim faaliyetlerinin iyi bir şekilde

yürütülmesi için devletler eğitim politikaları geliştirmektedirler. Bu politikalar okullar aracılığıyla yürütülür. Birçok ülkede özel kuruluşlar aracılığıyla da eğitim faaliyetleri yürütülse de, asıl belirleyici olan devletin uyguladığı ve kontrol ettiği eğitim sistemidir. Devlet tarafından belirlenen bu sistem içinde verilen eğitimin amaç ve yöntemi her zaman büyük önem taşımaktadır. Eğitim kurumlarında bireylere sunulan eğitim ve öğretim hizmetleri önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda, yine önceden belirlenen yöntemler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Kamu politikaları bireylerin, grupların ya da hükümetlerin belirli hedef ve amaçlara ulaşma adına uygulamaya koydukları plan ve projelerdir. Eğitim faaliyetlerinin iyi bir şekilde yürütülmesi için devletler tarafından uygulamaya konulan eğitim politikaları da kamu politikalarının bir parçasıdır. Eğitim alanında politikalar oluşturacak aktörlerin kamu politikası süreçlerine hakim olmaları ve bu süreçleri iyi bilmeleri gerekmektedir. Çünkü eğitim, toplumların kalkınmasında ve gelişmesinde en önemli etkenlerinden biridir ve bu alanda uygulanacak eğitim politikalarının sonuçları uzun vadede gelecek nesillere aktarılacak değerleri, birikimi ve kültürü de doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmada Türkiye’de 1980’den günümüze kadar olan süreçte Milli Eğitim Şuralarının nasıl değiştiği ve geliştiği değerlendirilecektir. Çalışmanın ilk bölümünde kamu politikası kavramından ve kamu politikasında rol oynayan aktörlerden bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise araştırmanın analizi ve yorumu yer almaktadır.

2. KAMU POLİTİKASI KAVRAMI VE KAMU POLİTİKASINDA ROL OYNAYAN AKTÖRLER

Kamu politikası kavramı ve kamu politikasında rol oynayan aktörler ele alınacaktır.

2.1. Kamu Politikası Kavramı

Kamu politikası yaklaşımının önem kazanmasında 1960’larda Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde iki kaynağa bağlı olarak ortaya çıkan gelişmeler etkili olmuştur. Bunlardan birincisi, gelişen batı endüstri toplumlarında yeni sorunların ortaya çıkmaya başlamış olması ve politika yapımcılarının da bu sorunlarla uğraşmaya ve alternatif çözüm önerileri geliştirmeye çalışmalarıdır. İkincisi ise, sosyal bilimler alanındaki akademisyenlerin ilgilerini kamu politikası ile ilgili konulara yöneltmeye başlamış olmalarıdır. Kamu politikası yaklaşımı, 1970’lerden itibaren ayrı bir inceleme alanı haline gelmiştir. Bu yaklaşım gelişmiş

ülkelerde büyük ilgi görmüştür. Ancak kamu politikaları, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde, siyaset bilimi ve kamu yönetiminin detaylı incelediği alanlardan biri olamamıştır (Sarica, 2008: 14; Çelik, 2008: 41-42; Erat, 2014: 97-98).

Kamu politikasına ait literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Fakat bu tanımların birçoğu birbirine benzer özellikler taşımaktadır. David Easton kamu politikasını kamu kaynaklarının toplum yararına dağıtılması şeklinde tanımlamıştır. Bu dağılımda hükümetlerin tercihleri en önemli rolü oynamaktadır (Dye, 1975:1). Eyestone'a göre kamu politikası, hükümete ait birim ve kanalların çevre ile etkileşimidir (Eyestone, 1971:18). Laswell ve Kaplan ise kamu politikalarını hedeflere, değerlere ve uygulamalara yönelik projelendirilmiş programlar olarak tanımlamıştır (Laswell ve Kaplan, 1970:71). Carl Friedrich bu tanımı her bir politikanın mutlaka hedefleri, amaçları veya gayeleri olmalı şeklinde ifade etmektedir. Friedrich kamu politikasını bireylerin, grupların ya da hükümetlerin belirli hedef ve amaçlara ulaşma adına uygulamaya koydukları planlar şeklinde ortaya koymaktadır (Friedrich, 1963:79). Bu tanımların ortak özelliği hükümetlerin belli amaçları yerine getirme adına programlar belirleyerek uygulamaya koymalarıdır.

2.2. Kamu Politikasında Rol Oynayan Aktörler

Kamu politikası sürecinde rol oynayan aktörler; resmi aktörler, sivil aktörler ve uluslar arası aktörlerdir. Parlamento, yargı kurumları ve hükümet/kamu bürokrasisi resmi aktörleri oluşturmaktadır. Sivil aktörler ise; siyasi partiler, bireyler, sivil toplum kuruluşları ve medyadır. Bu bağlamda çalışmanın özgün yaklaşımı içerisinde kamu politikası sürecini etkileyen resmi ve sivil aktörler ile uluslararası aktörler ayrımı yapılarak her birinin rolleri tartışılacaktır.

2.2.1. Kamu Politikasında Resmi Aktörler

Kamu politikalarında resmi aktörler ülkeden ülkeye ve yönetim şekline göre farklılıklar arz etse de bu çalışmada Türkiye'deki yönetim sistemine daha uygun olan resmi aktörler olarak parlamento, yargı kurumları, hükümet ve kamu bürokrasisi üzerinde durulacaktır.

2.2.1.2. Parlamento

Kamu politikalarının uygulanmasında yazılı belgeler niteliğini taşıyan yasaların çıkartılmasında tek yetkili merci Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Bu durum meclisi kamu politikalarının en önemli aktörü haline getirmektedir. Meclisten

geçen yasaların ilgili olduğu kamu politikası alanlarını; dış politika, sosyal nitelikli kamu politikaları, güvenlik ve savunma politikaları, sosyal ve kültürel politikalar, ekonomik politikalar vb. olarak saymak mümkündür. Hükümet tarafından sunulan taslaklar meclis gündemine geldikten sonra ilgili komisyonlar konuyu araştırır, tartışır, görüşür ve karara bağlarlar. Alınan kararlar belli bir fikir birliği oluştuktan sonra genel kurulda görüşülür ve burada ya kabul edilir ya da reddedilir. Burada bilinmesi gereken en önemli konu politikaların nihai formülasyonunun parlamentoda gerçekleştiğidir. Günümüz modern demokrasilerinde yürütmenin yasama üzerinde etkin bir rolü vardır. Meclislerin kamu politikası sürecinde rolleri sadece formasyon aşamasında değil aynı zamanda uygulama ve değerlendirme aşamasında denetim yoluyla da görülmektedir. Sonuç olarak modern devlette meclislerin kamu politikaları sürecinde resmi aktörler içinde en etkili kurumlar oldukları söylenebilir (Çevik, 2008:187).

2.2.1.2. Yargı Kurumları

Günümüz modern devletlerinde kuvvetler ayrılığı ilkesi gereği yasama, yürütme ve yargı birbirinden ayrı ve birbirine üstünlüğü olmayan 3 erk olarak kabul edilir. Fakat kamu politikaları sürecinde bazen yargının, bazen yürütmenin, bazen de yasamanın etkili olduğu durumlar bulunmaktadır. Yargının yasama ve yürütme üzerinde denetimi söz konusudur. Bir kamu politikası belirlendiğinde yasama ve yürütme organları tarafından uygun yasalar ve yönetmenlikler çıkartılır. Fakat bazı durumlarda bu yasa ve yönetmenlikler yargıya taşınır ve eğer mevcut kanunlara göre bir uygunsuzluk söz konusu ise yargı tarafından iptal edilir. Bunun sonucunda herhangi bir kamu politikası ile ilgili çıkan düzenleme yargı organlarının iptali sonucunda yürürlüğe girmez (Korkmaz, 2014: 5).

Örneğin, hükümet dersanelerin kapatılması amacına yönelik bazı adımlar atmıştır. Ancak Anayasa Mahkemesi dersanelerin kapatılmasını içeren yasayı iptal etmiştir. Sonuç itibariyle, yargı kurumlarının bir şekilde kamu politikası sürecinde önüne gelen ilgili davaları iptal etme yetkisinden dolayı kamu politikalarının şekillenmesinde oldukça etkili olduğu söylenebilir.

2.2.1.3. Hükümet ve Kamu Bürokrasisi

Kamu politikası sürecinde en önemli görevi hükümet ve kamu bürokrasisi üstlenmektedir. Kamu politikalarının ortaya çıkış sürecine bakıldığında toplumsal problemlerin belirlenmesi ve gündeme alınmasında toplum kadar siyasi aktörlerin ve kamu görevlilerinin de etkisi vardır (Eryılmaz vd., 2010: 150).

Kamu kurum ve kuruluşları ve burada görev yapanlar politikaların oluşturulması ve hayata geçirilmesinde birincil kaynak olarak görülmelidir. Çünkü toplumsal problem gündeme geldikten sonra yasal düzenleme sürecinde çözüme ilişkin tasarımı hazırlayan ve geliştirenler bürokratlardır. Gerekli altyapı çalışmalarını hazırlayan teknik bürokratlar olmasa siyasilere bu konuda çok ileri gitmeleri mümkün görülmemektedir. Aynı doğrultuda, şekillendirilen ve uygulama kararı alınan politikaların hayata geçirilmesi de yine kamu görevlilerinin görevidir (Çevik ve Demirci, 2011:45). Örneğin Türkiye’de belli aralıklarla Milli Eğitim Şuraları düzenlenmekte ve Türk Milli Eğitim sisteminin iyileştirilmesine yönelik kararlar alınmaktadır. Şura kararlarının alınmasında etkili olan kesim kamu bürokratlarıdır.

2.2.2. Kamu Politikasında Sivil Aktörler

Kamu politikası sürecinde rol oynayan sivil aktörler olarak siyasi partiler, bireyler (seçmenler-vatandaşlar), baskı grupları-sivil toplum örgütleri ve medya organlarını saymak mümkündür (Çevik, 2012:116).

2.2.2.1. Siyasi Partiler

Kamu politikası sürecinde rol oynayan aktörlerden biri de siyasi partilerdir. Demokratik toplumlarda ve çoğulcu demokrasilerde var olan siyasi partiler, özellikle aynı düşünceden insanların bir araya gelerek, siyaset yapma imkanı sağlayan demokrasinin vazgeçilmez kuruluşlarından biridir. Aynı zamanda parlamento içinde hükümete muhalefet eden, onların çalışmalarını denetleyen ve aktif olarak takip eden kuruluşlardır. Kamu politikaları adına sorun ve problemleri Hükümet’in ve Meclis’in gündemine getirebilen ve kamu politikalarına en çok etki eden kuruluşlardan biridir (Korkmaz, 2014: 6).

Türkiye’de her siyasi partinin programı bulunmaktadır. Bu programlarda eğitim ile ilgili görüşler ve eğitim sisteminin gelmesi istenilen seviyeler belirtilmektedir. Siyasi partiler iktidara geldiklerinde siyasi parti programlarındaki hedefleri doğrultusunda eğitim sistemi ile ilgili kararlar almakta ve uygulamaya çalışmaktadırlar.

2.2.2.2. Bireyler

Demokratik yönetimlerde hükümetler genel seçimlerle belirlenmekte ve idareciler de hükümetler tarafından göreve getirilmektedir. Dolaylı olarak idarecilerin seçilmesinde bireylerin etkisi vardır. Fakat burada sorun teşkil eden mevzu seçimlerin belli aralıklarla yapıldığı için bir sonraki seçim dönemine kadar

bireylerin seçtikleri idareciler üzerinde herhangi bir denetim ya da yönlendirme hakkına sahip olmamalarıdır. Dört ya da beş yıllığına seçilmiş bir iktidarın ikaz edilmesi ya da uyarılması için dört-beş yıl beklemek gerekmektedir (Göçoğlu, 2014: 14-15).

Demokratik toplumlarda bir sonraki seçime kadar bireyler tarafından müdahaleye çok açık bir yapı bulunmasa da genel seçimlerin varlığı ve bireylerin kullandığı oylar kamu politikası sürecinde bireylerin de etkili olduğunun bir göstergesidir (Lindblom, 1968:44).

2.2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Son yıllarda katılımcı yönetim anlayışının gelişmesi ve bu yaklaşımın teknolojinin ve küreselleşmenin teşvikiyle ülkelerarası hızla yayılması sonucu kamu politikalarında sivil toplumun etkinliği de artmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının kamu politikalarına yönelik etkisini arttıran temel üç dinamikten söz edilebilir. En önemli etkenin yönetim olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca küreselleşme ve uluslararasılaşma sayesinde bir ülkede sivil toplum lehindeki gelişmelerin dünya çapında yayılımı artmaktadır. Küreselleşme ve yönetim sivil toplum kuruluşlarının gelişmesini etkilemiş ayrıca iletişim olanaklarının gelişmesi bu etkiyi arttırmıştır (Babaoğlu, 2013: 168).

Sivil toplum kuruluşları ülkelerin kültür ortamının müsaade ettiği ölçüde etkindirler. Batı ülkelerinde demokratik ortam sayesinde sivil toplum kuruluşları çok etkin bir şekilde faaliyet göstermekte ve yönetimler üzerinde baskı kurarak kamu politikası sürecinde önemli roller oynamaktadırlar (Eryılmaz vd., 2010: 152).

2.2.2.4. Medya

Günümüzde medyanın yaptığı yayınların toplum ve hükümet üzerinde önemli etkilerinin olması yargı, yasama ve yürütmeden sonra kamu politikaları sürecinde dördüncü etken kuvvet olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Hükümetin yaptıklarında toplumu haberdar etmesi, toplumun sorunlarından da hükümeti haberdar etmesi medyayı kamu politikalarında rol oynayan aktörlerden biri haline getirmiştir (Korkmaz, 2014: 7).

2.2.3. Uluslararası Aktörler

Kamu politikalarının belirlenmesi, oluşturulması ve uygulama aşamasında sadece ulusal aktörler rol oynamamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler üzerinde uluslararası birliklerin, kurum ve kuruluşların etkisinden bahsetmekte fayda vardır

(Eryılmaz vd., 2010: 153). Uluslararası kurum ve kuruluşlar, ekonomik, politik ve kültürel amaçlar çerçevesinde hükümetler arasında veya hükümetlerden bağımsız olarak bölgesel veya küresel ölçekte kurulabilirler (Kayrak, 2006: 89).

Uluslararası aktörler ekonomik politikalardan sosyal politikalara, dış politikadan kamu politikalara, güvenlik politikalardan sağlık politikalara kadar birçok alanda yapılan politikalar üzerinde etkili olabilmektedirler. Gelişmekte olan ülkelerin finansal manada yaşadıkları zorluklarda destek görevi gören ve ekonomi politikalarının yönlendirilmesini sağlayan IMF, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar da bu manada uluslararası aktörlerdendir. UNICEF ve benzeri kuruluşlar da özellikle sosyal alanlarda (çocuk ve aile vb) uluslararası politikaları yönlendirme gücüne sahiptirler. Burada bahsi geçen kuruluşlar daha çok Birleşmiş Milletler çatısı altında faaliyet gösteren kuruluşlardır. Bunlara ek olarak BM çatısı altında olmayan fakat ülkelerin oluşturduğu birlik, organizasyon gibi ulusal politikalar üzerinde rol oynayan aktörler de vardır. Arap Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE), Avrupa Birliği, NATO bu aktörlere örnek olarak sayılabilir. Sonuç olarak kamu politikalarında yerel aktörlere ilaveten uluslararası aktörleri de hesaba katmak gerekmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu politikaları sürecine bu şekilde yaklaşmak şarttır. Çünkü gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelere göre uluslararası aktörlerin karar ve güçlerinden daha fazla etkilenmektedirler (Çevik 2008:196).

3. ARAŞTIRMANIN AMACI, METODOLOJİSİ VE BULGULARI

Araştırmanın amacı, metodolojisi ve bulgularından bahsedilecektir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, araştırma dönemi olan 1980 yılından günümüze gelinceye kadar yapılan 10.-18. Milli Eğitim Şuralarında (toplamda 9 eğitim şurası) tartışılan konular araştırma çalışması kapsamında belirlenen kavramlar dikkate alınarak inceleme konusu yapılmak suretiyle Türk eğitim sisteminin değişim ve/veya gelişimine nasıl yansıdığı hakkında değerlendirmelere yer vermektir. Milli Eğitim Şuraları, Türk eğitiminin enine boyuna tartışıldığı, karara bağlandığı, resmi tutumun dışında değişik görüşlere de açık olan ciddi çalışmalar olarak Türk eğitim sistemine yön vermesi bakımından önemlidir.

3.2. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırma Türkiye’de 1980’den günümüze kadar olan süreçteki kamu politikası aktörü olan Milli Eğitim Şuraları kapsamında eğitim politikalarına dair söylemlerin nasıl geliştiği ve değiştiği değerlendirilmektedir. Türkiye’de eğitim politikaları ile ilgili olarak 21 kavram tespit edilmiştir. Süreci en iyi yansıttığı düşünülen, eğitim politikası ile ilgili bu kavramlar sırasıyla; zorunlu eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, mesleki ve teknik eğitim, yabancı dil, din eğitimi, yaygın eğitim, parasız eğitim, fırsat eşitliği, öğretmen, laiklik, eğitimin finansmanı, yükseköğretim, teknoloji kullanımı, yerel yönetim, Atatürkçülük, yönetim, özel sektör, millilik ve özel eğitimidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi (içerik çözümlemesi) kullanılmıştır. İçerik analizi içeriğin genellikle önceden belirlenmiş kategoriler çerçevesinde sistematik olarak gerçekleşmesini sağlayan bir araştırma yöntemidir. İçerik analizinde yapılan temel işlem, birbirine benzer verileri belirli kavram ve temalar ışığında bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayacağı şekilde düzenleyerek yorumlamaktır. Çalışmada kullanılan doküman incelenmesi, salt “kavramın algılanışının betimlenmesi” ile sınırlı değildir. Kullanılan yöntem, belgeleri derinliğine analiz etme olanağı sunmuştur. Elde edilen belgeler; tespit edilen kavramlar aracılığıyla tablolara dökülerek, hem kavramların gelişimini izleme hem de dönemler itibariyle eğitim politikaları konusunda yaşanan gelişmeleri görme olanağı sağlamıştır.

3.3. Araştırmanın Bulguları Analizi ve Yorumlanması

Tablo 1. Milli Eğitim Şuraları (1980-2010)

MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI	X. ŞURA 1981	XI. ŞURA 1982	XII. ŞURA 1988	XIII. ŞURA 1990	XIV. ŞURA 1993	XV. ŞURA 1996	XVI. ŞURA 1999	XVII. ŞURA 2006	XVIII. ŞURA 2010	TOPLAM
Öğretmen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	9
Özel Eğitim	+	+	+		+	+	+	+	+	8
Okul Öncesi Eğitim	+	+	+		+	+		+	+	7
Mesleki Ve Teknik Eğitim	+		+		+	+	+	+	+	7
Yaygın Eğitim	+		+	+	+	+	+	+		7
Teknoloji Kullanımı		+	+		+	+	+	+	+	7

Özel Sektör			+	+	+	+	+	+	+	7
Zorunlu Eğitim	+				+	+	+	+	+	6
İlköğretim		+	+			+	+	+	+	6
Yabancı Dil		+	+			+	+	+	+	6
Atatürkçülük		+	+		+	+	+	+		6
Orta Öğretim	+					+	+	+	+	5
Yükseköğretim		+	+		+	+	+			5
Yerel Yönetim				+		+	+	+	+	5
Fırsat Eşitliği	+		+			+		+		4
Eğitimin Finansmanı			+			+	+	+		4
Din Eğitimi			+		+				+	3
Laiklik							+			1
Yönetişim								+		1
Millilik			+							1
Parasız Eğitim										

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, inceleme konusu yapılan dokuz Milli Eğitim Şurası içinde inceleme konusu yapılan kavramlardan en fazla tartışma konusu yapılanların sırasıyla; Öğretmen, Mesleki ve Teknik Eğitim, Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim, Özel Eğitim, Yaygın Eğitim, Teknoloji Kullanımı, Özel Sektör, Zorunlu Eğitim, Yabancı Dil ve Atatürkçülük konularının olduğu görülmektedir.

1980 sonrası yapılan Milli Eğitim Şuralarının tamamında öğretmenler ile ilgili kararlar alınmıştır. 1980 sonrası yapılan ilk Şura'da (X. Şura) gündem maddeleri arasında öğretmen yetiştirme konusu da yer almıştır. Bu Şura'dan sonra yapılan XI. Şura'nın (1982) tek gündem maddesi öğretmen ve eğitim uzmanları olmuş ve Şura'da öğretmen yetiştirmeye ilişkin mevcut sorunlarla ilgili kararlar alınmıştır. Şuralarda öğretmenlerle ilgili alınan ve uygulamaya aktarılan kararlar mevcuttur. Bu kararlardan bir tanesi öğretmenliğin gençler için çekici hale getirilmesi konusunda Şura'nın aldığı kararları bakanlık 1990'larda uygulamaya aktarmıştır. ÖSYM sınavlarında ilk 10 tercihinde öğretmenliği seçen öğrencilere karşılıksız burs ve atamada öncelik vermiştir. Üniversitelerin diğer bölümlerini bitiren öğrencilere göre eğitim fakültesi mezunlarının iş bulma konusunda daha şanslı olmaları Eğitim Fakültelerine olan ilgiyi arttırmıştır. 1985-1990'lara kadar ÖSYM tercihlerinde son sıralarda yer alan eğitim fakülteleri, artık ilk sıraya geçmiştir ve başarı düzeyi yüksek öğrencilerin tercih ettiği fakülteler olmuşlardır (Deniz, 2001: 146).

XIII. Milli Eğitim Şurası (1990) hariç 1980 sonrası yapılan Şuraların hepsinde özel eğitimden bahsedilmiştir. Bu durum göstermektedir ki engelli ve özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların eğitimine daha çok önem verilmiştir. Ayrıca okulöncesi eğitim konusuna XIII. ve XVI. Şuralarda (1990, 1999) değinilmemiş diğer bütün Şuralarda bu konu ele alınmıştır. Okulöncesi eğitim konusuna da bu dönemde önem verildiği görülmektedir.

1980 sonrası X. (1981) XII. (1988) XIV. (1993) XV. (1996) XVI. (1999) XVII. (2006) ve XVIII. (2010) Milli Eğitim Şuralarında mesleki ve teknik öğretim konusu ele almıştır. Bu Şuralarda mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı bir eğitim yapılanması yönünde kararlar alınmasına karşın uygulamaya geçilememiştir. Bu durumun temel nedeni mesleki ve teknik öğretim okullarını bitiren öğrencilerin ve ailelerinin beklentilerini karşılayan bir işe girememeleri ve bundan dolayı üniversiteye girişte daha şanslı oldukları düşünülen genel liselere yönelmeleridir. Ancak 2001 yılında bu konuda önemli bir gelişme olmuş mesleki ve teknik okullarını bitirenler kendi alanlarında meslek yüksekokullarına sınavsız girebilmelerini sağlayacak yasal düzenleme mecliste yasalaşmıştır. Bu gelişme ile özellikle XVI. Şura'nın (1999) bu yöndeki kararı yaşama geçirilmiş ve yıllardır hedeflenen ancak bir türlü uygulamaya konamamış olan mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı bir eğitim yapılanması yönünde önemli bir adım atılmıştır.

Yaygın eğitim ile ilgili X. (1981) XII. (1988) XIII. (1990) XIV. (1993) XV. (1996) XVI. (1999) ve XVII. (2006) Milli Eğitim Şuralarında kararlar alınmıştır. Yaygın eğitim konusu XIII. Milli Eğitim Şurası'nda (1990) tek gündem maddesi olarak bütün yönleriyle incelenmiş ve Şura'da önemli kararlar alınmıştır. Ancak bu Şura'da alınan kararlar uygulamaya aktarılamamıştır. Bunun temel nedenlerinden biri ekonomik diğeri ise bakanlığın ve hükümetlerin yasal düzenlemeleri ortaya koyamamasıdır. Eğer yaygın eğitim konusunda Şura'nın almış olduğu kararlar yaşama geçirilebilse, Türkiye'de kalkınma, verimlilik ve üretim artışında gelişmelerin yolu açılabilir.

Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması gerektiği XI. (1982), XII. (1988), XIV. (1993), XV. (1996), XVI. (1999), XVII. (2006) ve XVIII. (2010) Milli Eğitim Şuralarında söz edilmiştir. X. (1981) ve XIII. (1990) Şuralarında bu konuya değinilmemiştir. 1990 yılından sonraki ve 2000'li yıllarda yapılan Milli Eğitim Şuralarında hepsinde eğitimde teknoloji kullanımına değinilmiştir.

1980 sonrası hükümetlerin izlediği neo-liberal ekonomi modeli eğitim politikalarını da etkilemesiyle özel okullarda artış olmuştur. Özel sektörün okul

açması ve üniversite kurmasının teşvik edilmesine yönelik kararlara XII. (1988) XIII. (1990) XIV. (1993) XV. (1996) XVI. (1999) XVII. (2006) ve XVIII. (2010) Milli Eğitim Şuralarında yer verilmiştir. Alınan kararlar uygulanabilmiştir. İlk önemli düzenleme 18.03.1985'te yürürlüğe giren Özel Öğretim Kurumlarına Yapılacak Mali Yardım Yönetmeliği olmuştur. Hem yeni ekonomik ve toplumsal yönelim (neo-liberal ekonomi) hem de yönetmelikle sağlanan teşviklerin etkisiyle 1980'li yıllardan sonra özel okulların sayısı artmıştır. Aynı zamanda I. Özal (1983), I. Yılmaz (1991), II. Çiller (1995), II. Yılmaz (1996), Erbakan (1996), Gül (2002) ve Davutoğlu (2014) hükümetleri programlarında özel sektörün okul açmasının teşvik edileceği belirtilmiştir.

Zorunlu eğitim ile ilgili X. (1981) XIV. (1993) XV. (1996) XVI. (1999) XVII. (2006) ve XVIII. (2010) Milli Eğitim Şuralarında kararlar alınmıştır. Zorunlu ilköğretim uygulamasına geçilmesi yönündeki çalışmaların dönüm noktası XV. Şuradır. Bu Şura toplanmadan bir yıl önce 1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci BYKP açıklanmıştır. Bu Kalkınma Planında zorunlu eğitimin sekiz yıllık ilköğretim olarak uygulanmaya başlanması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılacağını belirten ilk plandır. Ayrıca planda Türkiye'de zorunlu ilköğretim sekiz yıla çıkarılmadığı, AB ülkelerinde zorunlu temel eğitim süresi 9-12 yıl arasında olduğu bahsedilmiştir (DPT, 1995: 25). XVI. Milli Eğitim Şurası'nda (1999), mesleki ve teknik eğitimin ve ortaöğretim sistemi bütünlüğü içinde ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması konusunda zorunlu ilköğretimin on bir hatta on iki yıla çıkarılması ile ilgili karar alınmıştır. İlk defa Sekizinci Kalkınma Planı'nda (2001-2005) 12 yıllık zorunlu ilköğretim konusuna yer verilmiş ve uzun vadede zorunlu temel eğitimin 12 yıla çıkarılması doğrultusunda çalışmalar yapılması hedeflenmiştir (DPT, 2000: 83). Hedeflerin büyümesinde 8 yıllık zorunlu ilköğretimde kısa bir zaman diliminde başarı sağlanmasının ve bina, derslik ve öğretmen eksikliklerinin büyük oranda giderilmesinin etkisi büyüktür (DPT, 2006: 40).

Yabancı dilde eğitim konusu XI. (1982) XII. (1988) XV. (1996) XVI. (1999) XVII. (2006) ve XVIII. (2010) Milli Eğitim Şuralarında ele alınmıştır. Yabancı dilde eğitim konusundan bahseden şuraların ortak yanı yabancı dil öğretim yöntemlerinin daha etkin ve verimli hale gelmesinin sağlanmasıdır.

XII. (1990) XV. (1996) XVI. (1999) XVII. (2006) XVIII. (2010) Şuralarında yerel yönetimlerden bahsedilmiştir. Bu Şuralarda eğitim hizmetlerinin sunulmasında yerel yönetimlerin katılım ve katkılarının artırılmasına yönelik kararlar alınmıştır. Ayrıca 2000'li yılların ilk Şurası olan XVII. Milli Eğitim

Şurasında (2006) yönetim konusundan ilk kez bahsedilmiştir. Bu Şura'da okul sisteminde tüm paydaşlar arasında yönetime ve yatay ilişkilere dayalı yetki ve sorumluluk dengesi kurulması ifadesine yer verilmiştir.

İnceleme konusu yapılan 9 Şura'da, çalışmada belirlenen 21 kavram dışında dikkat çeken yönlendirme konusunun üzerinde durulduğudur. Buna göre; XI. (1982), XII. (1998), XIV. (1993) XV. (1996), XVI. (1999), XVII. (2006) XVIII. (2010) Milli Eğitim Şuralarında yönlendirme konusunun geçtiği görülmektedir. Yönlendirme, temelde öğrencinin eğitim süreci içinde bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar çerçevesinde yönelmesine yardımcı olmak, kendisini bütünlüğü içinde tanımasına, meslek gelişimine ilişkin davranışları kazanmasına, kararlar vermesine ve geleceğini planlamasına yönelik bilimsel hizmetleri, süreklilik içinde öğrenciye vermek için düzenlenen etkinliklerin tümü olarak tanımlanmıştır (Yıldırım, 2000: 3).

Milli Eğitim Şuraları eğitim politikaları ile ilgili olarak olumlu, gerçekçi hedefler koymuşlar ancak bu hedeflerinin çoğunu gerçekleştirememişler ya da geç gerçekleştirebilmişlerdir (Deniz, 2001: 154).

Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlarda, Şuraların toplandıkları yıllarda yönetimde olan hükümetlerin etkileri görülmesine karşın ilgili hükümetin siyasal yaklaşımını bütünüyle dikkate almadan partiler üstü kararlar alınabilmiştir. Şura kararlarında siyasal tavırlar, daha çok Şura başkanı olan Milli Eğitim Bakanlarının kişilikleri ile ilgili olmuştur. Bazı bakanlar atanmış olan Şura üyelerini etkilemiş ve yönlendirmişlerdir. Kararların, çokça da önerilerin oylamaya alınıp alınmamasında kişisel ve siyasal tutumları doğrultusunda davranış sergilemişlerdir. Hükümetlerin Şuralar üzerindeki asıl etkisi, kararların uygulanması aşamasında ortaya çıkmaktadır (Deniz, 2001: 155).

4.SONUÇ

Eğitim, bireyin kendi potansiyelini ve yaratıcı gücünü keşfetmesine yardımcı olarak; insan gelişimini sağlar, içinde yaşadığı topluma ve dünyaya duyarlılığını ve uyumunu artırır, vatandaşlık bilincini geliştirir, ulusal ve uluslararası işgücü piyasalarının gerektirdiği yetenekleri, becerileri ve donanımı kazandırır. Eğitim alanında başarılı olabilmek için, bir kamu politikası olarak eğitim politikalarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Eğitim politikası alanı önemli bir kamu politikası alanıdır. Kamu politikası inceleme alanı içinde eğitim hizmetleri önemli bir yere sahiptir. Bu durumda, eğitim politikasının kapsamında; ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, mesleki ve teknik eğitim, eğitim personeli ile eğitim araç ve teknolojileri gibi başlıkları sıralamak mümkündür.

Eğitim sahip olduğu işlevler ve fonksiyonlar nedeniyle, bir ülkede oluşturulmak istenen bireysel ve toplumsal yapının ana unsurudur. Eğitim sistemlerinin nasıl şekilleneceğinin ve bu şekillenmede neler yapılması gerektiğinin belirleyicisi ise eğitim politikalarıdır. Bu politikaların oluşumu ve gelişimi, ülke ya da dünya bazında yaşanan gelişim ve değişimler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki eğitim politikaları değerlendirilirken bu politikayı etkileyen ulusal ve uluslararası aktörlerin söylemleri ve araştırmalarının incelenmesi gerekmektedir.

- 1980 sonrası araştırılan Milli Eğitim Şuralarında en çok tartışılan konu “öğretmen” kavramı olduğu görülmüştür. Genel olarak öğretmenler ile ilgili öğretmenlerin maaş ve ek ders ücretlerinin yeterli duruma getirilmesi, öğretmenlerin özlük haklarına ilişkin sorunların giderilmesi, öğretmenlerin statülerinin yükseltilmesi, öğretmenlerin niteliğinin artırılması, öğretmenlere hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarının uygulanması, öğretmen açığının kapatılması ve istihdam şartlarının iyileştirilmesi konularından bahsedilmiştir.
- Bir diğer Milli Eğitim kavramı olarak “Mesleki ve Teknik Eğitim” konusunun Milli Eğitim Şuralarında ön sıralarda tartışılan bir konu olduğu görülmektedir. Mesleki ve teknik eğitim konusunun gündeme getirildiği zaman dilimi incelendiğinde; 1980’lerin başında pek gündeme gelmediği ancak sonrasında günümüze gelinceye kadar düzenli olarak tartışıldığı görülmektedir.
- “Zorunlu Eğitim” kavramının Milli Eğitim Şuralarında tartışıldığı görülmektedir. Milli Eğitim Şuralarında zorunlu eğitim konusu tartışılmış ve kararlar alınmıştır. Sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına geçilmesi yönündeki çalışmaların dönüm noktası XV. Milli Eğitim Şurası (1996) olmuştur.
- “Teknoloji Kullanımı” değişkeni 1980 sonrası Milli Eğitim Şuralarında tartışılan konulardan Milli Eğitim Şuralarında “Teknoloji Kullanımı”nın 1980 sonrası dönemin ortalarından itibaren tartışılmaya başlandığı, günümüzde de bu tartışmaların devam ettiği görülmektedir. 2002 yılından

(AK Parti hükümetleri dönemi) itibaren somut adımlar atılmış ve e-egitimi yürürlüğe koyabilmek amacıyla okullara 550 bin bilgisayar dağıtılmış ve FATİH Projesi ile eğitim ve öğretim teknolojilerinde yeni bir uygulamaya geçilmiştir.

- “Özel Sektör” kavramının Milli Eğitim Şuralarında en çok tartışılan konuların başında geldiği görülmektedir. 1988’den günümüze yapılan bütün Milli Eğitim Şuralarında özel sektörün okul açması ve üniversite kurmasının teşvik edilmesine yönelik kararlar alınmıştır.
- “Okul öncesi Eğitim” kavramının Milli Eğitim Şuralarında çok tartışılan konular arasında olduğu gözlenmiştir. 1980’lerden günümüze kadar yapılan Milli Eğitim Şuralarında okul öncesi eğitim konusu öne çıkmıştır.
- “Yabancı dil” kavramı Milli Eğitim Şuralarında çok tartışılan konular arasında önemli bir yer işgal etmiştir. Şuralarda yabancı dil eğitiminin etkin ve verimli hale getirilmesi, eğitimin tüm kademelerinde yabancı dil öğretiminin yeniden düzenlenmesi ve yabancı dil öğretmenlerinin nitelikli yetişmesinin sağlanması tartışılmıştır. Ancak Türkiye’de yabancı dil eğitiminde sarf edilen kaynaklara ve emeğe rağmen istenilen seviyede verim alınmamıştır. Bu durumun nedenleri geleneksel dil öğretme alışkanlıkları, yabancı dil eğitiminin planlanmasında eksiklikler ve uygulanan yöntemlerin yetersizliği gösterilebilir.
- “Yaygın Eğitim” kavramı Milli Eğitim Şuralarında sık sık gündeme gelmiştir.1980’den günümüze kadar yapılan Milli Eğitim Şuralarında yaygın eğitim konusunun tartışıldığı görülmektedir. XIII. Şura’nın (1990) tek gündem maddesi olarak yaygın eğitim konusunun belirlenmiş olması konunun önemini ortaya koymuştur. Bu Şura’da yaygın eğitim bütün yönleriyle incelenmiş ve önemli kararlar alınmıştır. Ancak bu Şura’da alınan kararlar uygulamaya aktarılamamıştır. Bu durumun nedenlerinden biri ekonomik diğeri ise bakanlığın ve hükümetlerin yasal düzenlemeleri ortaya koyamamasıdır.
- “Özel Eğitim” konusunun, Milli Eğitim Şuralarında ön planda tartışılmıştır. Devlet bünyesinde özel eğitime ayrılan pay her geçen gün arttırılmaktadır. Örneğin; 2000-2001 öğretim yılında özel eğitim kurumlarının sayısı 363 iken 2007-2008’de 744’tür. Yine aynı dönemlerdeki öğretmen sayıları 2728 iken 6574 olmuştur (MEB, 2008: 45). Günümüzde ise 1254 kurum 259.282 öğrenci ve 10.596 öğretmen ile faaliyet yürütülmektedir (MEB SGB, 2015: 60).

- “Yerel Yönetim” kavramı Milli Eğitim Şuralarında geçmektedir. 1990’lı yıllarda ve sonrasında yerel yönetimler konusu Milli Eğitim Şuralarında da gündemde yer almaya devam etmiştir. Şuralarda eğitim hizmetinin sunulmasında yerel yönetimlerin katılım ve katkılarının artırılmasına yönelik kararlar alınmıştır.
- 1990’lardan sonra yaşanan hızlı değişim sonucu olarak tüm dünyada kamu yönetiminde yönetişim kavramı öne çıkmaya başlamıştır. Yaşanan dönüşüm ve ortaya çıkan yönetişim, eğitim politikalarında da etkili olmuştur. Bu durumun yansımaları Milli Eğitim Şuralarında görmek mümkündür. 1980-2010 yılları arasında yapılan Milli Eğitim Şuralarında yönetişim konusu 2000’li yılların ilk Şurası olan XVII. Şurada (2006) ilk kez bahsedilmiştir. Şura’da okul sisteminde tüm paydaşlar arasında yönetişime ve yatay ilişkilere dayalı yetki ve sorumluluk dengesi kurulması ifadesine yer verilmiştir.

Türk eğitim politikalarını yönlendiren temel ulusal aktörlerden biri Milli Eğitim Şuralarıdır. Milli Eğitim Şuraları, eğitim sistemiyle doğrudan ilişkili olmaları nedeniyle, eğitim politikalarının belirlenmesi ve oluşturulmasında en etkin aktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak kararlarıyla eğitim sistemindeki sorunların çözümüne katkı sağlayabilecek nitelikte olan Şuralar uygulamaya aktarılma konusunda yaşadıkları sorunlar nedeniyle beklenen etkinliği gösterememişlerdir. Şuraların bu olumsuzlukları aşarak istenen düzeyde işlevsel çalışmalar ortaya koyabilmeleri için, öğretmenlerin daha aktif katılımı ile birlikte milli eğitim bakanlığının eğitimde uygulamayı belirleyen üst düzey bürokratlarının bu çalışmalara katılımını sağlayarak eğitim şuralarının uygulamaya geçişinin etkili bir şekilde sağlanabileceği düşünülmektedir. Bunlar gerçekleştirilebildiğinde eğitim şuralarının Türk milli eğitim sistemine yön veren etkin bir kamu politikası aktörü olabileceği söylenebilir.

KAYNAKLAR

Babaoğlu, Cenay. “*Kamu Politikası Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*”, İçinde: *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama*, (Editörler: Mete Yıldız Mehmet Zahid Sobacı), Adres Yayınları, Ankara, ss. 166-187, 2013.

Çevik, Hasan Hüseyin. “*Kamu Politikaları Analizi Çalışmaları Üzerine Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*”, *Amme İdaresi Dergisi*. Cilt: 31, Sayı: 2, 1998.

Çevik, Hasan Hüseyin & Demirci Süleyman. “*Kamu Politikası ve Kamu Hizmetinde Dönüşüm*”, içinde: Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar, (Editör: Bekir Parlak), Alfa Yayınları, 2011.

Çevik, Hasan Hüseyin. “*Kamu Politikası: Temel Kavramlar ve Süreçte Rol Oynayan Aktörler*”, içinde: Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar Sorunlar, Tartışmalar, Çözüm Önerileri, Modeller, Dünya ve Türkiye Yansımaları (Editörler: Asım Balcı, Ahmet Nohutçu, Namık Kemal Öztürk, Bayram Coşkun), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 181-197, 2008.

Çevik, Hasan Hüseyin. Kamu Yönetimi Kavramsal-Sorunlar- Tartışmalar, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

Deniz, Muzaffer. “*Milli Eğitim Şuralarının Tarihçesi ve Eğitim Politikalarına Etkileri*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2001.

DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Ankara, 2006.

DPT, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara, 2000.

DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), DPT Yayın ve Temsil Daire Başkanlığı, Ankara, 1995.

Dye, Thomas. Understanding Public Policy, Prentice Hall, 1975.

Erat, Veysel. “*Türkiye’de Kamu Politikası Alan Yazını Üzerine Bir İnceleme*”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, Sayı: 10, Haziran, 2014.

Eryılmaz, Bilal; Çevik, Hasan Hüseyin; Sözen, Süleyman; Moğol, Tayfun. Kamu Yönetimi, Türkiye Cumhuriyeti Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2145, Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 1173, 2010.

Eyestone, Robert. “*The Threads of Public Policy: A Study in Policy Leadership*”, Midwest Political Science Association, 1971.

Friedrich, Carl J. Policy Making in Great Britain, Wiley, New York, 1963.

Göçoğlu, Volkan. “*Kamu Politikası ve Sosyal Medya İlişkisi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2014.

Kayrak, Musa. “*Yolsuzlukla Mücadele Uluslararası Örgütler*”, Sosyo Ekonomi Dergisi. Temmuz-Aralık, Sayı: 2, 2006.

Korkmaz, Mahmut. “*Sosyal Medya-Kamu Politikaları Etkileşimi: Gezi Parkı Olayları Üzerine Bir Değerlendirme*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2014.

Laswell, Harold & Kaplan, Abraham. *Power and Society*, Yale University Press, 1970.

Lindblom, Charles *The Policy-Making Process*, Prentice Hall, New Jersey, 1968.

Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2014-15, Ankara, 2015.

Sarıca, Handan F. “*Türkiye’de Kamu Politikalarının Toplumsal-Siyasal Kökenleri Üzerine Bir Değerlendirme*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin, 2008.

Yıldırım, İbrahim. “*Eğitimde Yönlendirme Modeli Önerisi*”, MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2000.